

Referatet er gått tapt.

Her gjengis derfor protokollen som ble ført under møtet og utdrag av referatet som finnes i Riksarkivet.

FORHANDLINGSPROTOKOLL FOR MØTER FOR LUKKEDE DØRER
STORTINGET 1916

Dato:	SEP nr.	Kart nr.	Stemme- tall	Stortingets beslutninger
29.01			enst.	<p>holdt Stortinget møte for lukkede dører, hvor da: Efter forslag av præsidenten besluttetes Statsministeren og statsraadets øvrige medlemmer samt Stortingets kontor kontorchefen og sekretærene ved og de ansatte referenter gives adgang til forhandlingerne.</p> <p>Utenriksminister Ihlen gav derpaa en del meddelelser om forskjellige forhold vedkommende vor stilling til fremmede lande under den nuværende verdenskrise.</p> <p>Efter bemerkninger av en del repræsentanter i anledning av de givne meddelelser, og efterat utenriksministeren hadde besvart henvendelser som var rettet til ham, erklæretes forhandlingerne om den sak avsluttet.</p> <p>Derefter gav utenriksministeren en meddelelse angaaende spørsmålet om opsigelse av integritetstraktaten av 2. november 1907.</p> <p>Efter en del bemerkninger av forskjellige repræsentanter besluttetes - efter forslag av præsidenten -</p>
			enst.	Sakens videre behandling utstaar til et senere møte.
			Enst.	<p>besluttetes derefter: Forhandlingerne i dette møte blir ikke at offentliggjøre. Protokollen blev derefter</p>

Det er særlig de talrige engelske hjelpekrydsere, som patruljerer i Nordsjøen, som ofte har praiet handelsskibe og enkelte gange ogsaa opbragt dem paa norsk omraade. Den norske regjering har ikke undlat i de enkelte tilfælde - efterat sikre oplysninger var tilveiebragt - at henvende sig til den britiske regjering; der har i en flerhet av disse tilfælde vist sig, at der har været avvikende opfatninger hos de norske vidner og de britiske marineofficerer med hensyn til stedsangivelser og andre momenter, som tjener til bedømmelse av, hvorvidt Norges rettigheter som nøytral stat var blit krænket. Den britiske regjering har imidlertid vist en imøtekommende holdning overfor de norske forestillinger og i tilfælde hvor nøytralitetskrænkelse paa uomtvistet norsk omraade har kunnet paavises, har den britiske regjering dypt beklaget det indtrufne og git admiralitetet ordre om at indskjærpe flaaen respekt for Norges territorium. Med hensyn til spørsmålet om sjøterritoriets utstrækning har den norske regjering overfor de krigførende hævdet det gamle norske standpunkt, og fremholdt, at den ikke kan opgi haabet om at se berettigelsen av dette standpunkt, som fra umindelige tider er hævdet av Norge, anerkjent av alle magter; regjeringen har paa den anden side ikke anset det raadelig under de nuværende europæiske forhold at søke fremtvunget en avgjørelse og har i dette ønske møtt fuld tilslutning hos den britiske regjering. Denne har uttalt, at den ønsker og bestræber sig for at undgaa ethvert tilfælde, som i praksis vil reise spørsmålet om utstrækningen av Norges territorialfarvand; hertil er der fra norsk side anført, at dette lettest kan ske ved, at den britiske flaae faar ordre om at respektere den utstrækning av sjøterritoriet, som Norge gjør krav paa. De britiske krigsskibe synes i den senere tid at ha respekteret 4 kvartmilsgrænsen, og der foreligger uttalelser fra forskjellige chefer for britiske bevogtningsfartøier, som chefer for norske bevogtningsfartøier er kommet i berøring med, om at de har ordre til ikke at optræ indenfor denne grænse. Man har ogsaa det indtryk, at de britiske krigsskibe i almindelighet søker at undgaa Vestfjorden.

Sverige hævder som bekjent ogsaa 4 kvartmilsgrænsen, og der er i den anledning opstaat visse uoverensstemmelser mellem den svenske regjering og de krigførende (her særlig Tyskland). Det synes for tiden, som om resultatet er blit, at Sverige - idet det principielt fastholder kravet paa 4 kvartmilsgrænsen - i praksis har opgit at hævde den overfor de krigførendes operationer.

Jeg skal nævne et par enkelte tilfælder av saadan optræden fra de krigførendes skibe, som har git foranledninger til forestillinger fra den norske regjering. En tysk malmdamper "Friedrich Arp" blev i juli maaned f.a. skutt isenk i Vestfjorden av et britisk bevogtningsfartøi. Damperens besætning blev ført til England som fanger. Gjennem legationen i London nedla den

norske regjering protest mot denne nøytralitetskrønkelse som - efter de norske øienvidners utsagn - endog skulde ha foregaaet paa uomtvistet norsk territorialfarvand. Den norske regjering som forbeholdt sig senere at fremsætte erstatningskrav henstillet indtrængende til den britiske regjering at Friedrich Arps besætning snarest maatte bli frigitt. Der blev av den britiske regjering i henhold til rapport fra den britiske skibschef hævdet at Friedrich Arp var blit sænket utenfor den grænse for norsk territorialfarvand som England anerkjender. Den norske regjering gjentok imidlertid sin indtrængende henstilling til England om at dampskibets besætning straks maatte bli frigitt. Den norske regjering fremholdt at naar de norske og britiske opplysninger om stedet for begivenheten stred mot hverandre, saa maatte der ialfald være grund for de britiske myndigheter til at nære tvil om sænkningen virkelig hadde fundet sted der, hvor de mente, og det vilde netop paa grund av tvilen være fuldt ut berettiget at frigi besætningen; avgjørelsen av andre spørsmaal i saken behøvet ikke derfor at præjudiceres. Jeg skal nævne at det var meget om at gjøre for den norske regjering at opnaa besætningens frigivelse da den tyske regjering hadde vist sig at lægge særlig vekt paa at Norge fik bevirket den tyske besætnings frigivelse fra fangenskapet i England og hadde henstillet indtrængende til den norske regjering at gjøre de mest energiske forestillinger i London. I det tyske utenriksministerium hadde man ogsaa latt minister Ditten forstaa at løsningen av spørsmålet om besætningens frigivelse vilde ha stor indflydelse paa særlig de tyske marinemyndigheters holdning overfor Norge. Den britiske regjering gav tilslut efter for henstillingen om besætningens frigivelse; den fremholdt dog at frigivelsen ikke indebar nogen anerkjendelse av rigtigheten av de norske opplysninger om stedet for begivenheten; men at den kun maatte sees som en venskabelig handling overfor den norske regjering, hvis ønske den britiske regjering hadde villet imøtekomme og saaledes gjengjælde den venskabelige aand hvori Norge hadde grepet saken an. Her skal jeg indskyde at det var efter det heldige resultat i denne sak at den tyske regjering besluttet sig til at anerkjende som gyldig Amerikalinjens indkjøp av d/s "Drammensfjord". Den norske regjering hadde en god stund før gjort henvendelse derom til Tyskland efter anmodning av Amerikalinjen. Den tyske regjering anførte i svaret at det var som en venskabelig imøtekommenhet over for den norske regjering at den gav sin anerkjendelse til flagoverførselen.

Den britiske hjelpekrydser "India" blev den 8 august f.a. sænket i Vestfjorden (mere end 3 kvartmil fra land) av en tysk undervandsbaat. Besætningen blev dels optat i et nøytralt fartøi som var i nærheten og landsat dels kom den i land ved egen hjelp og ved hjelp av et andet britisk bevogtningsfartøi. Den norske regjering lot den del av besætningen som var landsat fra et nøytralt fartøi, reise tilbake til England; den øvrige del av besætningen blev

internert. Der blev fra britisk side antydnet at den norske regjering burde ha kunnet frigi den hele besætning under hensyntagen til at hjelpekrydserens sänkning i Vestfjorden efter norsk opfatning var et brud paa Norges nøytralitet; nogen protest fremkom dog ikke fra britisk side. Mellem Norge og Tyskland opstod der derimot forskjellige uoverensstemmelser i anledning av saken. Strax den norske regjering blev bekjendt med begivenheten henvendte den sig til den tyske regjering og gjorde opmerksom paa at da den norske regjering anser Vestfjorden i sin helhet for norsk territorialfarvand har efter dens mening krigførende magters skibe ikke adgang til i nogen del av Vestfjorden at foreta nogen saadan handling som ifølge folkeretten ikke er dem tillatt i nøytralt farvand. Saken fremstillet sig for den norske regjering saaledes at en undlatelse fra norsk side av at gjøre en henvendelse til Tyskland i anledningen kunde bli oppfattet i retning av at Norge nu opgav Vestfjorden som norsk; en formelig protest overfor Tyskland kunde paa den anden side ha til nærliggende konsekvens at Norge for fremtiden paatok sig at bruke magt overfor krigførendes krigsskibes ulovlige optræden i Vestfjorden. Fra tysk side blev der bebreidet den norske regjering at den ikke hadde internert den hele engelske besætning, den tyske regjering var av den opfatning at der hadde været folkeretslig fuld adgang hertil og den tyske regjering anførte at Norge ved internering av hele besætningen vilde ha hat et middel til at fremtvinge overfor England frigivelsen av Friedrich Arps besætning (denne var nemlig paa omhandlede tidspunkt endnu ikke frigit). Den tyske regjering tok samtidig paany op et andet spørsmaal nemlig angaaende det standpunkt Norge hadde indtat overfor Englands tilfangetagelse av fiendtlige undersaatter ombord paa nøytrale skibe, den tyske regjering sluttet med at nedlægge protest mot de norske forholdsregler som den fandt utgjorde en ulike behandling av de to krigførende parter. Den norske regjering besvarte protesten med at uttale sin oprigtige beklagelse av den meningsforskjel som raadet mellem de to regjeringer, og den beklaget ikke at kunne ændre sit standpunkt som var indtat i fuld overensstemmelse med hvad den norske regjering ansaa for gjældende folkeret. Den norske regjering var sig bevisst nøyagtig at overholde nøytralitetens forskrifter overfor begge de krigførende og det hadde været og var dens bestemte hensigt ikke paa nogen maate at optræ saaledes at nogen av de krigførende magter skulde ha berettiget grund til at føle sig utsat for en ulike behandling. Idet den norske regjering ikke fandt det folkeretslig berettiget at tilbakeholde hele Indias besætning, fandt den ikke at burde benytte en saadan tilbakeholdelse som repressalier for at fremtvinge en frigivelse av "Friedrich Arp"s besætning. Den norske regjering imøtegik likeledes de tyske anker over dens standpunkt m.h.t. tilfangetagelse av fiendtlige undersaatter ombord paa nøytrale skibe. Det

norske svar har ikke foranlediget nogensomhelst motbemerkning fra tysk side.

Vi hadde en liten historie med dampskibet Bessheim som paa reise fra Kristiania til Newcastle blev praiet av en tysk undervandsbaat paa norsk sjøterritorium. En engelsk undersaat som var med blev tat ombord paa undervandsbaaten som fange. Den norske regjering protesterte overfor den tyske regjering og forlangte engelskmanden frigit. Engelskmanden blev frigit straks ved hans ankomst til Tyskland, den tyske regjering hævdet imidlertid overfor den norske regjeringens protest at begivenheten var foregaaet utenfor trekvartmilsgransen; herpaa svarte den norske regjering at det ialfald var utvilsomt at begivenheten var foregaaet indenfor firekvartmilsgransen som er gransen for Norges sjøterritorium.

I ingen av de tilfælde hvor Norges sjøterritorium saaledes er blit krænket foreligger der omstændigheter - og endnu mindre uttalelser derom fra de krigførende - som skulde vise at de krigførende med hensigt har villet krænke norsk territorium med den utstrækning som de mener at territoriet har.

Der er en del saker, som har tildraget sig megen opmerksomhet, og blandt disse forskjellige saker, som angaar postbefordringen.

Som det vil erindres hadde den norske regjering, like før stortinget sidst gik fra hinanden, nedlagt protest overfor den tyske regjering i anledning av at en tysk undervandsbaat hadde beslaglagt brevpost paa det norske d/s "Haakon VII". Den norske regjering begrundet sin protest med at brevposten ifølge gjældende folkeret var ukrænkelig ombord paa postskibe.

Undervandsbaaten hadde desuten beslaglagt og ødelagt pakkepost ombord paa fartøiet og ved en leilighet kort forut hadde en tysk undervandsbaat beslaglagt pakkepost ombord paa d/s "Iris". Den norske regjering spurgte i den anledning den tyske regjering om dette var overensstemmende med de instruksjer som de tyske krigsfartøiers chefer hadde. Regjeringen indskrænket sig til en saadan forespørsel fordi pakkepost ikke i international ret nyder den samme beskyttelse som brevpost.

Den tyske regjeringens svar gik ut paa, at den pakkepost som var kastet overbord indeholdt kontrabandeverer og derfor kunde tilintetgjøres uten videre (men selvfølgelig var retmæssigheten av tilintetgjørelsen undergit vedkommende tyske prisedomstol); den pakkepost hvis indhold ikke var at betrakte som kontrabande, var blit tilbakegit. Av "Haakon VII"s brevpost var fire sækker som hadde fiendtlig bestemmelse blit medtat av undervandsbaatens kommandant og avleveret til vedkommende tyske myndighet; den tyske regjering hævdet at brevposten ikke er beskyttet ved vedkommende Haagoverenskomst da forskjellige krigførende, deriblandt Rusland, ikke har ratificert overenskomsten og denne derfor ikke finder

anvendelse i den nuværende krig; den tyske regjering anerkjender heller ikke at brevpost er beskyttet i henhold til nogen ved folkerettslig praksis utviklet regel; Tysklands motparter - blev det anført - hadde opbragt tysk brevpost paa nøytrale skibe. Den tyske regjering fandt derfor ikke at den norske protest var begrundet.

Ikke destomindre lot den tyske regjering den brevpost fra "Haakon VII" som U-baatens chef hadde tatt med til Tyskland, snarest sende tilbake til Norge, postsækkene var blitt åpnet for undersøkelse av om de indeholdt kontrabande men brevene selv var ikke blitt rørt (ogsaa den russiske post fulgte urørt med tilbake). Den tyske regjering hadde ogsaa besluttet - for mest mulig at skaane nøytrale interesser - indtil videre at la urørt brevposten paa nøytrale skibe i åpen sjø, selv naar den gaar fra fiendtlig land til fiendtlig land.

Den norske regjering svarte den tyske regjering at den ikke ansaa det nødvendig for den at komme ind paa fornyet overveielse angaaende den rettslige side av de spørsmål som saken gjaldt, idet den med tilfredshet hadde bemerket sig den praktiske løsning som den tyske regjering hadde gitt den norske regjering meddelelse om.

Vi har med England hatt lignende spørsmål oppe. Paa en forespørsel av minister Vogt i september måned f.a. meddelte en embedsmand i det britiske utenriksministerium at England ikke beslaglægger post paa nøytrale skibe, men al post i transit censureres. Vedkommende embedsmand mente at posten ombord paa nøytrale skibe kun er beskyttet med de positive bestemmelser i vedkommende Haagoverenskomst (den internationale postoverenskomst var åabenbart ikke skrevet for krig) og da denne ikke var formelt bindende kunde de krigførende vægre sig ved at respektere saadan post; England hadde dog faktisk behandlet Haagoverenskomsten som gjældende.

I et memorandum datert 23 september f.a. uttaler det britiske utenriksministerium at de allierte maa ta under overveielse at begynde at utøve sin ret til at beslaglægge gods uanseet om det sendes med pakkepost (naar det ellers er hjemfaldt til beslagleggelse), i memorandumet uttales dog samtidig om brevposten: "the privileges of mail that are protected by the Hague Convention will continue to be carefully observed". ("privilegiet er beskyttet ved Haagoverenskomsten og vil fremdeles bli iagttatt).

I december måned f.a. begyndte de britiske myndigheter at tilbakeholde pakkepost som var paa vei til Norge paa nøytrale skibe som - frivillig eller tvunget - hadde anløpt britisk havn. Minister Vogt fikk i det britiske utenriksministerium opplysninger om at England ikke vilde opgi sin ret til at opbringe pakkepost og beslaglægge kontrabandeverer og varer som rammes av den britiske "Order in Council av mars 1915" om "handelsblokade" av Tyskland; England ansaa sig desuten berettiget til at kontrollere den brevpost som passerer England, ogsaa den som er ombord paa nøytrale skibe som anløper engelsk havn;

i saadan post adresseret til fiendtlig land var der fundet smaa plater av 1ste klasses meget værdifuld gummi.

I januar d.a. fik utenriksdepartementet utførlig meddelelse om at de britiske myndigheter hadde fratatt det norske d/s "Christian Michelsen" ikke alene pakkepost men ogsaa brevpost mens fartøiet laa tilankers utenfor en engelsk havn, paa sin vei fra New York til Rotterdam. Den norske regjering fremholdt da for den britiske regjering - i anledning av dette og andre lignende tilfælder - at efter den norske regjeringens opfatning maatte posten ombord paa nøytrale skibe, ogsaa naar de opholdt sig paa britisk sjøterritorium, nyde godt av det princip om postkorrespondancens ukrænkelighet som er opstillet i vedkommende Haagkonvention og hvis befølge er omhandlet i det britiske utenriksministeriums (tidligere omtalte) memorandum av 23 september f.a.

Paa den norske regjeringens forestillinger er endnu ikke kommet noget svar fra den britiske regjering. Men det fremgaar av britiske regjeringens uttalelser i Underhuset at England ikke vil anerkjende nogen ukrænkelighet for post som ikke befinner sig paa skib i aapen sjø. Sammenlign hermed hvad ovenfor er sagt om det tyske svar i Haakon VII-saken.

Overensstemmende med det standpunkt den norske regjering tok overfor Tyskland m.h.t. beslaglæggelse av pakkepost har regjeringen heller ikke reklamert overfor engelsk beslaglæggelse av pakkepost. Paa den anden side har ikke den norske regjering anerkjendt Englands ret til saadan beslaglæggelse i de tilfælde hvor den maatte stride mot gjældende folkeretslige regler om opbringelse av kontrabande. Den norske regjering har jo i sin tid protestert mot Englands kontrabande- og blokadepolitik, og denne protest er ikke nogen gang frafalt.

Den norske regjering har indhentet opplysninger om hvorledes andre nøytrale land har stillet sig til de krigførendes holdning overfor postførslen.

Da England i december begyndte at behandle pakkepost som varer og beslagla amerikansk pakkepost til Sverige besluttet den svenske regjering at tilbakeholde alle varer som pr. pakkepost sendtes i transit gjennom Sverige fra eller til England. Der er i det britiske utenriksministerium omtalt for minister Vogt at England anser denne forholdsregel fra svensk side for utvilsomt ulovlig og at den britiske regjering har avasket Sverige en redegjørelse. Man mente i det britiske utenriksministerium at der var mange midler til at paavirke Sverige, man hadde bl.a. latt tilbakeholde i flere dage breve fra Sverige til forretningsforbindelser i England.

Danmark har gjort forestilling i England forsaavidt angaar beslaglæggelse av dansk pakkepost ombord i dansk fartøi paa vei vestover fra Danmark (vi har ikke været utsat for noget tilsvarende tilfælde) derimot har Danmark

ikke reklamert for engelsk beslaglæggelse av østgaaende pakkepost til Danmark.

Nederlandene har protestert overfor den britiske regjering i anledning av beslaglæggelse av brevpost paa forskjellige nederlandske skibe. Den nederlandske regjering hævder, at den ikke kan anerkjende det britiske standpunkt, at posten kun er ukrænkelig "i aapen sjø", den mener, at posten maa være ukrænkelig ogsaa ombord paa nøitrale skibe i britisk havn og undtar kun de tilfælde, hvor posten med vedkommende krigførendes bistand sendes i transit gjennom det krigførende lands territorium.

Amerikas Forenede Stater har protestert overfor den britiske regjering i anledning av, at post undersøkes paa nøitralt skib - bestemt fra Amerika til nøitralt land - som er indbragt til britisk havn, da post ved saadan indbringelse ikke rettelig kommer under britisk jurisdiktion. Amerika har ogsaa protesteret mot, at lukket post censureres eller bortføres fra skib, som bare anløper britisk havn. Pakkepost anser den amerikanske regjering som fragtgods og med hensyn til saadan posts beslaglæggelse har den amerikanske regjering henvist til tidligere protester mot ulovlig indgripen i handelen.

Jeg har endnu noen flere ting, jeg gjerne vil faa lov til at omtale. Der har været et spørsmaal angaaende utvidelse av nøitralitetsreglerne. I november maaned forrige aar meddelte den svenske legation - i fortrolighet - Utenriksdepartementet, at den svenske regjering paatænkte en tillægsbestemmelse til nøitralitetsreglerne, hvormed det skulde forbydes de krigførendes undervandsbaater adgang til svensk territorialfarvand, bortset fra tilfælde av haardt veir eller havari, hvorved dog altid undervandsbaaterne skulde være i overvandsstilling og ha nationalflag heist. Den svenske regjering spurte om den norske regjering fandt anledning til at slutte sig til en saadan tillægsbestemmelse. Den norske regjering svarte, at den var fuldt opmerksom paa ønskeligheten av utfærdigelsen av den omhandlede tillægsbestemmelse, men regjeringen hadde betænkeligheter av hensyn til, at der altid er vanskeligheter ved under en krigs forløp at foreta ændringer i de regler, som en nøitral stat har antat før krigens utbrud idet en ændring vil kunne indebære et brud paa den nøitrale stats pligt til at iagttå en upartisk holdning overfor de krigførende. Den norske regjering fandt det derfor heldigst ikke at foreta noen ændring i nøitralitetsreglerne, derimot saa den norske regjering gjerne, at de tre skandinaviske lande mindet de krigførende om, at undervandsbaater, naar de passerer nøitralt territorium, skulde være i overvandsstilling og ha heist nationalflag. Hertil antok den norske regjering at undervandsbaaterne var pligtige allerede efter de gjældende regler. Den norske regjering hadde intet imot, at der av de tre lande desuten blev tilkjendegitt de krigførende magter at undervandsbaater,

som ikke rettet sig efter dette, ikke senere vilde faa adgang til havner og ankerpladser i de tre lande.

Efterat ha mottat det norske svar og et foreløbig svar fra Danmark, som fremholdt alvorlige betænkeligheter mot det svenske forslag, utfærdigede Sverige en ændring i nøytralitetsreglerne gaaende ut paa forbud mot, at undervandsbaater passerte den del av svensk territorialfarvand, som ligger indenfor 3 kvartmil (dog en undtagelse for Öresund, hvor et nærmere bestemt omraade forblev frit). Den svenske minister meddelte mig ved en senere anledning, at det norske svar hadde gjort et godt indtrykk paa statsminister Hammarskjöld, som hadde bemerket, at det norske svar viste en viss imøtekommenhet overfor den svenske opfatning.

Den franske utenriksminister uttalte under en samtale med minister Wedel Jarlsberg, at de allierte maatte betrakte Sveriges forandring av nøytralitetsreglerne som en uvenlig handling, det var ikke en nøytral optræden fra Sveriges side og i direkte strid med Haagkonferansens bestemmelser saaledes under krigen at forandre nøytralitetsreglerne. At Norge ikke var med paa det svenske forslag, satte man megen pris paa, og den franske regjering ønsket at fremføre sin anerkjendelse av dette nye bevis paa den fuldt nøytrale optræden, Norge visste at iagtta under krigen. Den franske utenriksminister fortalte senere minister Wedel Jarlsberg, at der var gjort forestillinger i Stockholm i sagens anledning.

Jeg har fremdeles et par mindre saker, som ogsaa kan ha sin interesse, tror jeg. I november f.a. kom et amerikansk skib "Andrew Welsh" ind til Kristianssand med britisk prisemandskap ombord. Fartøiet var blit opbragt, og prisemandskap var sat ombord for at indbringe det til britisk havn, men paa grund av uveir var skibet blit nødt til at gaa til Norge. Den britiske prisebesætning blev av de norske myndigheter tillatt at vende tilbake til England, efterat de engelske myndigheter hadde erklært "Andrew Welsh" for fri. Den avgjørelse - som blev truffet av de norske myndigheter, er der ikke protesteret mot fra tysk side, men der er faldt endel bemerkninger (personlig fra den tyske minister), som nærmest gaar ut paa, at man syntes at det hadde været rigtigst, at disse engelskmænd hadde været holdt tilbake. Det kunde i denne sak reise sig et vanskelig spørsmaal nemlig, hvem der egentlig hadde kommandoen. Kapteinen paastod at det var ham som hadde kommandoen, prisemandskapet paastod, at kapteinen var gaat ind til Kristianssand med prisemandskapets tilladelse. Spørsmålet fik jo sin praktiske løsning derved, at engelskmændene av den britiske regjering gjennom legationen i Kristiania fik ordre til at forlate skibet.

Der er senere forekommet tre lignende tilfælde med norske skibe, som har faat engelsk prisemandskap ombord for at gaa ind til Kirkwall, men der har været saadant uveir i sjøen, at disse skibe ikke har fundet veien til Kirkwall, men har gaat hjem til Norge, og i de tre

tilfælde har de britiske mandskaper ønsket at forlate skibet efter ankomsten til Norge, og den norske regjering har fundet, at man kunde la dem gaa. Paa den maate er skibene kommet til norsk havn, hvad vi selvfølgelig har sat pris paa.

Der er et spørsmaal, som har tildraget sig noksaa megen opmerksomhet i det sidste, og som ogsaa har været omtalt i aviserne. Det er den transit, som i vinter vil foregaa gjennem norsk omraade til Finland og Rusland, jeg tænker i første række Sydvaranger. Fra ikke officielt finsk hold har der underhaanden og i fortrolighet været antydnet ønskeligheten av en utvikling av samfærdsmidlerne mellem Nordnorge og Rusland (Finland) bl.a. anlæg av god veieforbindelse Sydvaranger-Finland. Den norske regjering har fundet, at et anlæg nu under krigen av en vei i Finmarken for tilknytning til vei i Finland for Ruslands motparter vil kunne fremstille sig som en bistand, som den norske regjering yder den russiske regjering, og vil kunne bli anset, om ikke for nøytralitetsstridig, saa ialfald for en uvenskabelig akt overfor dem; skulde enhver grund for Ruslands motparter til i anlægget av vei at se en uvenskabelig handling søkes fjernet, maatte der fra norsk side overfor Rusland for benyttelse av veien stilles visse betingelser, som betydelig vilde forringe dens nytte. Den norske regjering har derfor ihvertfald ikke under krigen fundet at kunne gaa med paa anlæg av nogen saadan vei. Der er selvfølgelig heri intet avgjort om, hvorvidt man vil gaa med paa det samme efter krigen. Regjeringen lot meddele vedkommende, at den fandt, at omhandlede veianlæg vilde være av saa ringe interesse for vedkommende distrikter i Norge, at der ikke i nogen uoverskuelig fremtid kunde ventes foreslaat bevilgning av midler til utførelse av saadant veianlæg.

I januar maaned dette aar fikk regjeringen meddelelse om, at et finsk transportkompani uten tilladelse av norske myndigheter hadde begyndt at utbedre vinterveien langs Pasvikdalen, delvis paa norsk omraade, og at kompaniets arbeidere bl.a. uten tilladelse hadde foretat hugst paa norsk grund. Den norske regjering lot straks hugsten forby og nedla forbud mot enhver anlæg av ny vei. Regjeringen lot saken omtale for den russiske regjering, som lovet at instruere grænseguvernørene om at utøve nøie tilsyn med, at lignende ikke gjentok sig. Noget andet er det, at de norske myndigheter ikke hindrer den transittrafik gjennem Sydvaranger, som maatte kunne foregaa paa de allerede eksisterende vinterveier, forutsat at gjældende norske bestemmelser iagttages. Regjeringens standpunkt er altsaa det, at paa den vei, som findes, kan de færdes, og at man ogsaa kan, om det er nødvendig, utbedre den vei litt, men noget anlæg av ny vei ønsker vi for tiden ikke deroppe. Efter de meddelelser, som man har faat, ser det ut, som om den transit, spesielt av bomuld, gjennem Sydvaranger og ned gjennem til Finland allerede er

paabegyndt, og det vil formentlig vedbli at gaa, indtil farvandet til Archangel blir isfritt.

Saa har jeg en sak angaaende mineutlægingen i Hvitehavet. Det har gjentagende gange kommet til den norske regjerings kundskap, at der i Rusland har verseret rygter om, at miner, som var blit fundet i Hvitehavet, skulde være blit utlagt av skibe - dels tyske skibe (delvis under norsk flag) dels ogsaa norske skibe - som hadde indlastet minene i Nordnorges byer. Den norske regjering har latt holde den strengeste opsigst med, at der ikke skal foretages noget, der vilde være et brud paa Norges pligter som nøitral stat, og har været istand til at forsikre de russiske myndigheter om rygternes ugrundethet. En embedsmand i det russiske utenriksministerium som (i strengeste fortrolighet) henvendte sig til minister Prebensen angaaende et saadant rygte, uttalte ogsaa ved den anledning, at man i utenriksministeriet følte sig forvissat om, at de norske myndigheter som under krigen hadde optraadt saa korrekt og upartisk, vilde la ogsaa disse saker undersøke. Vi har latt dem undersøke og latt vor minister i Petrograd meddele den russiske regjering, at efter de nøiagtigste undersøkelser viste det sig, at ikke noget norsk skib har lagt ut miner.

Jeg vil faa lov til at omtale lidt et av de torpederte skibe, som har tiltrukket sig megen opmærksomhet, det er nemlig dampskibet "Svein Jarl". I anledning av at Nordenfjeldske dampskibsselskaps d/s "Svein Jarl" i juni maaned f.a. forliste paa grund av eksplosion, ved hvilken anledning flere mand av besætningen omkom, bad den norske regjering den tyske regjering om at anstille undersøkelser for at faa bragt paa det rene, om forliset skyldtes en tysk U-baat. Resultatet av de tyske undersøkelser blev, at Tyskland erkjendte, at dampbaaten var sænket av en tysk U-baat, som hadde antat den for et fiendtlig fartøi; da den norske damper ikke hadde ført synlige nøitralitetsmerker, hævdet den tyske regjering, at skylden for begivenheten laa paa den norske kaptein, og regjeringen ansaa sig ikke for at være erstatningspliktig; av hensyn til de av den tyske regjering meget beklagede tap av menneskeliv og for at bevise den norske regjering sit nabovenlige sindelag var den tyske regjering imidlertid villig til at gi de skadelidende erstatning. Den norske regjering svarte at den med tilfredshet hadde bemerket sig det bevis for nabovenlig sindelag, som den tyske regjering hadde git ved at den tiltrods for at den ikke ansaa sig pliktig til at yde erstatning, allikevel hadde erklært sig beredt til at yde saadan. Den norske regjering fremholdt imidlertid, at den tyske U-baats chef under de foreliggende omstændigheter ikke var berettiget til at forutsætte, at "Svein Jarl" var et fiendtlig skib; uagtet den norske regjering saaledes ikke indrømmet, at der ikke skulde paaligge den tyske regjering pligt til erstatning, vilde den i den samme aand av nabovenskelig

sindelag motta erstatningen uten først at søke den tyske regjering overbevist om rigtigheten av sin opfatning, men det var paa den anden side den norske regjerings forutsætning, at den ved sin mottagelse av erstatningen ikke av den tyske regjering blev anseet for derved at ha anerkjendt rigtigheten av den tyske regjerings standpunkt. Tyskland gik ind paa dette, og erstatningens størrelse blev fastsat av to opnævnte sakkyndige, en norsk og en tysk.

Der er nu ikke paa flere maaneder blit konstatert noget tilfælde av, at tyske undervandsbaater har torpedert norske fartøier i den tro, at de var fiendtlige. Et fartøi "Bonheur" sank nylig utenfor Shetland; føreren vet ikke om paa grund av mine eller torpedo. Den norske regjering har i den anledning bedt den tyske regjering la anstille undersøkelser. Heller ikke er der i den senere tid indtruffet tilfælde av, at tyske undervandsbaater eller andre tyske krigsfartøier har sænket norske fartøier efter at ha opbragt dem som priser for kontrabandeførsel.

Likesaalidt som den protest, Norge sammen med Danmark og Sverige i februar 1915 rettet til Tyskland mot den da bebudede undervandskrig i farvandet omkring England, førte til noget - likesaalidt har den protest fra de tre lande, som blev rettet til England angaaende misbruk av flagget, nyttet noget. Saalænge undervandsbaatskrigen paagik blev nøitralt flag - ogsaa norsk - i stor utstrækning brukt av engelske fartøier.

Heller ikke de tre landes protest til de krigførende lande i november 1914 førte til resultater. Folkeretsreglerne er siden den tid blit i endnu høiere grad fraveget. En av de forføininger som de nordiske lande dengang protesterte mot var den, at de krigførende - baade England og Tyskland der, hvor de har magten til det - indbringer skibe til sine havne for at visitere dem der istedetfor at visitere dem ute paa sjøen. Og naar de først har faaet fartøierne ind i sine havne, frigir de dem ikke før de har skaffet sig sikkerhet for, at lasten ikke er bestemt for fienden, eller for at den ikke skal komme fienden tilgode. Det er denne forføining fra engelsk side, som bereder vor indførsel saa store vanskeligheter. Gir ikke importørerne den forlangte sikkerhet, besluttet lasten bragt ind for priseret. Diplomatiske reklamationer i den enkelte sak, besvares med at saken hører for priseret, og først naar priserettens avgjørelse er truffet staa adgangen aapen for den nøitrale regjering til overfor den britiske regjering at klage over avgjørelsen.

Ikke bedre er det gaaet de tre landes protest overfor England i mars f.a. mot de krænkelser av folkeretten, som England i den maaned begyndte paa og siden har fortsat ved at søke avskaaret al tilførsel til Tyskland og utførsel fra Tyskland.

Opretholdelsen og betryggelsen av landets import har under krigen medført mange vanskeligheter.

Utenriksdepartementets arbeide med de herhen hørende spørsmål har faaet en god støtte av den ved krigens begyndelse nedsatte raadgivende næringskomite, av de nedsatte specialkomiteer paa forskjellige omraader og av de store næringsorganisationer.

I midten av februar 1915 utsendtes der en indtrængende henstilling til de næringsdrivende om at træffe foranstaltninger til at forsyne sig med saa store lagre av de viktigste importvarer, som det paa nogen maate var mulig.

I vaarmaanederne 1915 foregik der da ogsaa inden flere brancher en forceret import. Men det viste sig utover vaaren, at importforholdene paa flere maater forværredes betydelig. Man optok da til overveielse spørsmålet om nye metoder, som kunde tænkes at bringe forbedring. Fra britisk side blev det ikke lagt skjul paa, at man gjerne vilde se, at Norge optok det i Holland anvendte system. Man hadde der dannet et stort garantiselskap, hvortil alle importvarer blev konsignert, og som igjen fordelte disse, idet det krævet meget vidtgaaende garantier av de enkelte varemottagere, for at varerne ikke skulde komme til Englands fiender, bl.a. krævedes der bankgaranti. Der blev ogsaa herfra sendt en mand til Holland for at studere systemet, som derefter blev nøie drøftet med ledende næringsdrivende. Herunder kom man imidlertid til det resultat, at systemet daarlig passet for vort land, hvor importen er fordelt paa et meget stort antal havne, spredt over en overordentlig lang kyst. Med saadanne geografiske forhold mente man, at en ordning, hvorved alle varer adressertes til en institution, vilde bli nær sagt umulig. Endog i Holland, hvor importhandelen er koncentrert i to nær ved hinanden liggende byer, har ordningen krævet et stort og tungvintt apparat. Det blev for en tid siden indberettet, at den oversjøiske trust - som den kaldes - i Haag hadde 600 funktionærer, foruten et større politikorps. For alle tilfældes skyld blev der imidlertid utarbeidet fuldt færdig utkast til et garantiselskap efter hollandsk mønster, for at man i tilfælde det skulde bli nødvendig straks kunde sætte saken i verk. Jeg skal bemerke, at den hollandske trust er et privat foretagende, men sat i verk med regjeringens billigelse.

I Danmark hadde man paa denne tid søkt at betrygge importen paa en nogen anden maate. Industriraadet i Kjøbenhavn hadde begyndt at avgi garantier likeoverfor de britiske myndigheter, for at den import, som foregik til dets medlemmer, ikke kom Englands fiender ihænde. Og disse garantier hadde foreløbig vundet anerkjendelse i England. For at skaffe sig selv betryggelse likeoverfor sine medlemmer, avkrævet industriraadet disse de fornødne erklæringer bl.a. om at medlemmerne skulde underkaste seg voldgiftskjendelse av en av industriraadet nedsat kommission.

Da vore importforhold utover sommeren ifjor holdt sig vanskelige, og tilførslen fra utlandet var knap, søkte man

her i Kristiania føling med industriraadet i Kjøbenhavn og sendte derefter to delegerte til London for at forhandle med de engelske myndigheter angaaende muligheten av at træffe en privat norsk-britisk handelsavtale, bygget paa det princip, som det danske industriraad hade optat. De engelske og norske underhandlere blev ogsaa enig om et utkast til avtale. Efter de delegertes hjemkomst i oktober maaned drøftet de to store næringskorporationer Fællesforeningen for haandverk og industri og Den norske handelsstands fællesforening i samraad med utenriksdepartementet spørsmålet om en handelsoverenskomst paa det opstillede grundlag. Det viste sig, at meningene var noksaa delte. I den førstnævnte av de to foreninger besluttet man i december maaned at fortsætte forhandlingerne med England; i den sidstnævnte forening - handelsstandens fællesforening - hadde man ved nytaarsskiftet endnu ikke truffet nogen definitiv bestemmelse. Parallelt med de norsk-britiske forhandlinger var der ogsaa ført dansk-britiske forhandlinger, som resulterte i en overenskomst, der blev undertegnet i London den 19. november f.a. Denne dansk-britiske avtale foraarsaket som bekjendt heftige angrep mot den britiske regjering, og i alle fald delvis som følge derav mottok de norske næringskorporationer ved nytaarsskiftet meddelelse fra den britiske regjering om, at den ikke længere ønsket en handelsoverenskomst med Norge i henhold til det i september-oktober utarbeidede utkast. Den britiske regjering var imidlertid villig til at træffe særøverenskomster med de enkelte importbrancher i Norge. Resultatet av de mange og lange forhandlinger er altsaa, at vi i Norge ikke har faat nogen hollandsk trust. Dette anser jeg utelukkende heldig. Jeg tror aldrig, den organisation hadde passet for os her i Norge. Vi har heller ikke faat det paatænkte omfattende arrangement med de store næringskorporationer. Hvorvidt dette er heldig eller uheldig, er det endnu for tidlig at dømme om. Det beror paa, hvilken form og hvilket indhold de paatænkte særavtaler med England vil komme til at faa.

For at de enkelte brancher under forhandlingerne med fremmede landes myndigheter skal ha den nødvendige sakkyndige assistance og for at hindre, at de enkelte brancher kommer til at virke spredt og planløst, vil det ha sin store betydning, at man her i landet har et centralorgan, som kan tilveiebringe den fornødne enhet i de regler, som oppstilles. Det er derfor ordnet saaledes, at den tidligere nævnte næringskomite, som regjeringen har nedsat, kan bistaa de næringsdrivende paa denne maate. Blandt de andre nøitrale stater har Schweiz i september maaned avsluttet en handelsoverenskomst med England væsentlig i overensstemmelse med det hollandske system. Altsaa har Holland, Schweiz og Danmark reguleret sit handelspolitiske forhold til England ved generelle avtaler. Sverige forhandlet som bekjendt i flere maaneder med England om en saadan overenskomst, uten at

forhandlingerne førte til noget resultat. Imidlertid har dog ogsaa Sverige faat en slags ordning, idet det ved hjælp av transittilladelser for trafikken mellem England og Rusland tildels har faat varer f.ex. kul fra England i saadant forhold: 3 ton transit for hver ton engelsk kul, som Sverige har faat. De har altsaa kjøpt kul ved foruten at betale for den at gi transittilladelse for varer fra England til Rusland.

Av norsk-engelske særavtaler er der allerede tidligere avsluttet en, som gjælder bomuld - ogsaa i Sverige er der avsluttet særavtale med England for bomuld - og den er bygget paa regler, som maa ansees tilfredsstillende. Spesielt maa det fremhæves, at garantien for at forpligtelserne overholdes helt er underlagt norsk kontrol.

Det er imidlertid et hensyn av megen betydning, som maa tages ved avslutningen av disse avtaler, og det er at England ikke faar adgang til at benytte dem til at stanse utførselen av landets egne produkter. Jeg skal nævne et eksempel. Der har av vore garvere i maanedsviis været arbeidet for at faa istand en avtale angaaende indførselen av garvestofte og huder. Nu har der i et aars tid været exportforbud for norske huder med det resultat, at der her tillands er opsamlet meget betydelige partier av huder. Dette har av vort militærvæsen været anset nødvendig, men det har nu vist sig efter nøiagtige undersøkelser, at beholdningerne er større, ogsaa end det militære behov kræver. Der har i den anledning været holdt forskjellige møter i utenriksdepartementet. Dette gav anledning til, at den britiske minister henvendte sig til mig og spurgte om vi virkelig vilde exportere huder. Hertil svarte jeg ja, og jeg la ikke skjul paa, at det var min agt at gi exporttilladelse for huder, spesielt til Amerika og Sverige. Der var nemlig derom kommet ansøking. Dette var i december. En av de første dage i januar indfandt den britiske minister sig i departementet og meddelte, at han hadde faat sin regjerings paalæg om at meddele, at den engelske regjering ikke vilde indgaa paa den paatænkte avtale med de norske garvere, med mindre den norske regjering forpligtet sig til ikke at dispensere for huder til Sverige. Jeg har fra garverhold faat indtrængende henstilling om at indgaa paa den betingelse, men jeg har ikke fundet at kunne gjøre det. Vi staar her ved et av de vanskelige punkter. Vi kan efter min mening ikke akseptere den betingelse for utførsel av et av vort lands produkter, at det ikke skal tillates utført til det nøytrale naboland Sverige. Denne sak har nu gaat meget længe, og der har været gjentagne konferanser om den. Efter en konferance jeg igaar hadde med den engelske minister har jeg grund til at tro, at den engelske regjering nu begynder at se med mere forstaaelse paa det standpunkt, jeg har indtat i denne sak.

Jeg har tidligere her i stortinget hat anledning til at peke paa de vanskeligheter, England har lagt os iveien for

vor utførsel til Tyskland av kobber og svovlkis. Disse vanskeligheter er ikke blit mindre. England gjør os for øieblikket store vanskeligheter med vor import av kobberfabrikata fra Amerika. Vi trenger jo en mængde av dette, og nu anføres det, at vor import av disse saker fra Amerika er i en paafaldende vækst. Og det forholder sig ganske rigtig. Ikke bare fordi vi nu kjøper i Amerika varer som vi tidligere har kjøpt i andre lande, men ogsaa fordi utviklingen av elektricitetens anvendelse her i landet gaar frem med rivende fart.

Som et interessant bidrag til belysningen av dette har jeg faat utarbeidet en opgave over antallet av de kommunelaan til elektricitetsverker, som norske kommuner har optat i de sidste 5 aar. Denne lille tabel er saa betegnende, at jeg vil faa lov til at anføre den her.

I 1911 optok 14 norske kommuner saadanne laan, hvor det uttrykkelig blev sagt, at de skulde benyttes til utvidelse eller bygning av elektricitetsverk, i 1912 optok 19 kommuner saadanne laan, i 1913 26 kommuner saadanne laan, i 1914 48 kommuner og i 1915 70 kommuner. Dette er jo en enorm utvikling. Det er klart, at under saadanne omstændigheter kan statistik fra 1912 og 1913 som engelskmændene tildels benytter ikke gi noget rigtig billed av vort nuværende forbruk av kobbertraad m.v.

Jeg har i det hele tat det indtryk, at England ved bedømmelsen av vort lands behov for forskjellige varer har benyttet forbausende meget uriktig statistik, og utenriksdepartementet har efter evne forsøkt at skaffe korrekte opgaver. Det fremføres jo fra engelsk side, at det, som England ønsker, er at stanse tilførselen til Tyskland. Derimot skal det være Englands mening, at de nøytrale skal faa, hvad de behøver til sit hjemmeforbruk (home consumption) men dette blir ikke altid gjennomført i praksis. Dampskibet "Bergensfjord" blev i indeværende maaned indbragt til Kirkwall. Skibet hadde ombord 11 a 12 hundrede ton matvarer til norske mottagere. Kjøt, flesk, raastoffer til margarinfabrikation m.v. For at faa tilladelse til at la skibet forlate Kirkwall maatte den norske amerikalinje forpligte sig til at returnere alle disse matvarer fra Norge til England, forat de der kunde bli stillet for priseret. Priseret, hvad vil det sige? Naar faar man varerne ut? Kanske, naar krigen er færdig, og hvad er der da igjen av varerne? Jeg holder i min haand en fortegnelse over, hvori disse varer bestaar. Det er lard, backs, bacon, oleo og en række andre ting - det er enormt meget, det skal indrømmes - mellem 11 og 12 hundrede ton fordelt paa mellem 90 og 100 poster, og mottagerne er fetevarehandlere og margarinfabrikanter. At alt dette er til indenlandsk forbruk, matvarer til landets egen befolkning, er hævet over enhver tvil; det skal spises op av landets egen befolkning. Den norske amerikalinje ansaa sig bundet ved sit løfte og anmodet i skrivelse av 22de d.m. regjeringen om dispensation fra de

gjældende eksportforbud for at kunne efterkomme sin forpligtelse. Jeg henvendte mig da til den britiske minister og forestillet ham, hvor urimelige disse forpligtelser var, og efter meget stræv hadde jeg igaar den tilfredsstillelse at faa ministerens meddelelse om, at amerikalinjen fritas for sin forpligtelse, varerne utleveres til vedkommende kjøpere.

De vanskeligheter, jeg netop nu har talt om, er vanskeligheter med varer, uagtet de kommer fra nøitrale land. Disse varer kommer jo fra det nøitrale land, Amerika, for at gaa til det nøitrale land, Norge. Med de varer vi faar fra de krigførende magter, har vi specielle vanskeligheter, som rimelig kan være. De krigførende har jo indført eksportforbud paa nær sagt alle livsfornødenheter, paa alle store varer i det hele tat, kan man næsten sige. Vil man kjøpe varer hos dem, maa man søke om dispensation fra eksportforbud. Herved faar disse lande adgang til at stille betingelser, naar varen leveres. Vi har faat dispensationer i Tyskland og i England - begge steder i tusenvis - og gjennemgaaende har jo betingelsen været, naar varen kommer fra den ene krigførende magt, at den ikke maa komme videre til den anden krigførende magt. Dette er der naturligvis i og for sig intet at sige paa; men der opstilles ogsaa andre fordringer, og her er et omraade, hvor jeg mener, man er gaat altfor vidt. Jeg skal ikke trøtte stortingets medlemmer med at nævne mange eksempler - men jeg vil trække frem ett. England, som jo har den store magt, som ligger i dets kul - vi er jo saa sørgelig avhængige av kulforsyningen - har av vore kystdampskibe forlangt som betingelse for, at de skal faa kul, at de skal undertegne en erklæring om, at ingen av deres skibe skal medta fisk eller andet gods, som skibes av eller til firmaer, hvis navn staar paa Englands sorte liste. Der brukes ikke netop uttrykket "sorte liste" men det er meningen. Altsaa i vor indenlandske trafik, ved vore indenlandske stoppesteder, maa varerne sorteres, og man maa ikke medta varer, som kommer fra eller er adressert til et firma, som staar paa Englands sorte liste. Den, som er kjendt i sjødistrikterne vil vite, hvor vanskelig dette vilde bli at gjennomføre. Saasnt jeg fik kjendtskap til dette utkast til erklæringer, lot jeg dels direkte og dels efter konference med arbeidsdepartementets chef gjennem arbeidsdepartementet meddele vedkommende dampskibsselskaper, at regjeringen ikke kunde tillate dem at undertegne saadanne erklæringer. For de statsunderstøttede ruter ansaa man sig at ha en speciel ret til at negte undertegnelsen av en saadan erklæring; for naar et dampskibsselskap har statsunderstøttelse, maa dog meningen være, at selskapet skal ta de varer, som kommer, og besørge dem, forsaavidt det har rum og plass til dem. Det gaar ikke an, at selskaperne skal sortere disse, som sender dem, og disse som er mottagere, efter en liste, de har faat fra England. Likeoverfor den britiske

minister fremholdt jeg, at den norske regjering ikke kunde tillate en saadan ordning som paatænkt av godstrafikken i vor kystfart, og efter forskjellige konferencer, jeg har hat med den britiske minister gaar jeg nu ut fra, at den britiske regjering frafalder sit krav.

Jeg har pekt paa forskjellige av de vanskeligheter, som baade vor import og vor eksport har at kjæmpe med. Et spørsmaal, som ligger meget nær, er dette: Vil forholdene bli vanskeligere, end de nu er? Og jeg tror desværre at maatte sige, at der er utsigt til, at saa vil ske. Det er ikke tvil om, at der i England gjør sig et motsætningsforhold gjældende mellem det britiske utenriksministerium og det britiske admiralitet. Der er i den britiske presse fremkommet krav paa, at kontrollen med, at intet indføres til Tyskland gjennom de nøitrale lande, skal overdrages flaaen, forat der skal bli slut paa, at "clerker" i utenriksdepartementet hindrer flaaen i at bruge sin magt.

Bitterheten i England over de tilsyneladende smaa resultater av folkets ofre har avfødt et krav paa, at noget skal gjøres. Vidt spredte urigtige opgaver over Tysklands import over nøitrale stater er blit godtat uten kritik. Som betegnende for situationen skal jeg anføre et telegram fra minister Vogt av 17de januar:

"Voldsom presseagitation for meget strengere blokade, avgjørelserne kræves lagt i flaatens haand, engelsk utenriksministerium angripes heftig, paa stort møte i flaaeforeningen igaar vældig bifald til rop om at henge engelsk utenriksminister, myndighetene synes bli stadig strammere."

Efter de forhandlinger, som har fundet sted nu i parlamentet, ser det dog ut, som om den sunde fornuft skulde faa overtaket. Den saa meget omtalte nye blokade faar vi forhaabentlig ikke se saa meget til. Vanskelighetene for vor omsætning kan være store nok, som de er.

Jeg vil sluttelig nævne et telegram, som jeg igaar fik fra minister Vogt, et telegram av ganske særegen interesse for vor skibsfart. Det lyder saa:

"I møte av Cardiffs handelskammer anbefaltes med majoritet at fastsætte alle sjøfragter ved lov og enstemmig, at bunkerkul skulde negtes i alle engelske havne til alle nøitrale skibe, som ikke aksepterte de fastsatte fragter." Altsaa, man vil ha bestemt fragterne ved lov, og de, som ikke vil vedta dem, faar ikke kul. Jeg utgir ikke dette for mere end det er: en uttalelse fra handelskammeret i Cardiff, men det kan nok være et tegn paa, at vi endnu ikke har overstaat alle de farer og vanskeligheter, som verdenskrigen fører med sig.

Jeg vil sluttelig faa lov at si nogen ord om vor almindelige politiske stilling. Krigen har jo nu vart i 1 1/2 aar, og vi har hat en række vanskeligheter og - farer kan man ikke netop kalde det; men det er dog baade det ene og det andet, som er hændt. Norges stilling har hele

tiden været at indta en korrekt nøitralitet, og jeg har ogsaa i mit foredrag idag ved gjentagne anledninger pekt paa, at vi under det arbeide har staat sammen med Sverige og Danmark. Naar der har været begaat krænkelser av folkeretten, har vi protesteret gang paa gang, alle 3 sammen, og jeg tror, at vi derved har skaffet os en ganske betydelig styrke. Her i Norge er alle mennesker enige om, at Norge skal indta en helt ut nøitral stilling, korrekt til alle sider. I Sverige lar det sig ikke negte at der findes et aktivistparti, det skal vi ikke lukke øinene for. Men jeg tror, at det parti støier og braaker noget mere, end det egentlig skulde i forhold til sin størrelse, og jeg kan her i denne forsamling si, at efter de meddelelser, jeg ved forskjellige anledninger har hat, specielt fra den svenske utenriksminister, er det den svenske regjerings absolutte vilje og ønske at holde en ubrødelig nøitralitet. Der foreligger jo ikke nogen grund til at tro noget andet.

Heller ikke foreligger der i de uttalelser, som er fremkommet fra statsminister Hammarskjöld noget andet. Det er den svenske regjerings mening, og der kan ikke være tvil om, at hele den svenske rigsdag - ialfald den aldeles overveiende majoritet - holder paa samme standpunkt.

Sverige har optraadt paa en litt anden maate end Norge og Danmark har gjort specielt i denne postsak. Der har Sverige gaat til at ta repressalier. Norge har ikke paa noget punkt endnu tat repressalier. Sverige har absolut gjort det ved at stanse den engelske pakkepost. Sverige har ogsaa git utførselsforbud for trømme. Men det er fra svensk side fremholdt - specielt har den svenske minister uttalt det likeoverfor mig - at det skal ikke betragtes som repressalier. Man vil bare ha det som et middel til at utveksle varer med England. Men det, som er gjort med pakkeposten, er jo en repressalie. Jeg kan ikke for mit vedkommende si andet, end at jeg tror, at det ikke var svært vel betænkt av Sverige at gaa til det skridt. Nu er disse postpakker lagret i Göteborg. England visiterer svenske postpakker og uttager de, som indeholder gummi og det slags ting og sender resten til Sverige. England har netop lat det nye store svenske dampskib "Stockholm" gaa til Liverpool for at losse der. Varerne kommer for priseretten. Sverige synes saaledes endnu ikke at ha opnaet noget ved at holde paa de postpakker og jeg har grund til at tro, at man i Sverige begynder at komme til den opfatning, at det kanskje ikke var saa fornuftig at holde paa dem. I en skrivelse av 19de januar, fra minister Brunchorst uttaler han bl.a. følgende:

"Jeg talte senere med minister Wallenberg, som sa: Det som generte ham mest, var rimeligvis det foretagne svenske beslag av pakkeposten fra England. Disse repressalier var ogsaa tydeligvis et litet overveiet skridt. Men for at komme bort fra denne stansning hadde Wallenberg netop telegrafert til Wrangell i London, at han skulde stille den engelske regjering i utsikt, at dette beslag skulde

ophøre, hvis damperen "Stockholm" snart blev frigit. Han maatte ha en knag at henge sin hat paa for at komme bort fra den svenske stansning av pakkeposten, og denne knag mente han hensigtsmæssig at kunne finde i "Stockholm", over hvis beslag han forresten ikke var paa nogen maate saa oprørt, som enkelte aviser har været. Disse aviser har jo gjerne villet fremstille "Stockholm" som et helligt dyr. I denne opfatning var Wallenberg ikke i mindste maate enig. Den er jo ikke mere hellig end ethvert andet fartøi, sa han. Men han indrømmet, at den stod i en særstilling fordi det hele foretagende var et "nationalt" foretagende med mange aktieeiere spredt utover landet".

Vi har ikke her fundet at burde gaa til en repressaliepolitik. Vi har troet at vi skulde forsøke fremdeles at arbeide paa den mate, som vi har gjort. Vi har protesteret, og vore protester er jo ved saa mange anledninger dog ogsaa blit tat til følge. Vi har paa denne maate søkt at skaffe vort land den respekt, som det er nødvendig at søke at ha i den vanskelige situation, som verden nu befinder sig i.

Utenriksminister Ihlen: Jeg vil ingensomhelst motstand gjøre mot offentlighet, der er ikke tale om det, men enhver maa jo forstaa, at alt dette, jeg har fremlagt her idag, kunde jeg ikke fremkommet med i et offentlig møte, og jeg trodde netop at Stortingets medlemmer vilde sette pris paa at faa det fremlagt helt og greit dette, som jeg sa idag. Enhver vil skjønne, at disse opplysninger, som jeg har git, f.eks. om Hammarskjölds og Wallenbergs uttalelser o.s.v., kunde jeg ikke fremkommet med i et offentlig møte. Da stortinget sidst var sammen, kom jeg gjentagne gange i stortinget med større og mindre foredrag, og jeg fik da fra alle kanter høre, at der blev sat pris paa, at der blev snakket helt ut og aapent, og jeg la dengang frem ting, som jeg har gjort idag, og jeg merket aldrig, at det blev misbrukt paa nogen kant. Jeg fik aldrig høre igjen, hvad jeg hadde sagt her, det var hemmelige møter; men stortingsmændene fik da grei og tydelig besked. En saadan grei og klar besked kan jeg ikke gi i et offentlig møte. Jeg for min del har ikke noget imot offentlige møter; men da maa jeg selvsagt si mindre og avpasse mine ord. Man maa huske paa, at hvad jeg siger i et offentlig møte, det blir telegrafert Europa rundt, og det blir kommentert paa alle maater, velvillig og uvelvillig, og jeg er ganske anderledes bundet i et offentlig møte.

Den ærede repræsentant, som hadde ordet sidst, nævnte forskjellige ting, blandt andet samarbeidet med Sverige. Ja, jeg har alltid anstrengt mig for at arbeide sammen med Sverige saa godt som mulig, og jeg tror, vi gjør det fremdeles i det store og hele. Ved enkelte anledninger, hvor Sverige har anmodet os om det og det, har vi stillet os velvillig. Sverige vilde f.eks. gjerne ta en proces over i London om kobbertilførselen fra Amerika, hvor de

mente, at England hadde optraadt fuldstændig urigtig. De spurgte Norge og Danmark, om vi vilde være med paa at procedere om det. Det sa vi ja til. Vi tapte ved underretten. Sverige vilde ha saken for overretten, og nu er den gaat videre til overretten. Jeg hadde ikke lyst paa det, men jeg gjorde det bare av hensyn til Sverige - og sa, at vi gaar med paa det allikevel. Jeg bare nævner dette for at vise den maate, hvorpaa vi har optraadt ved alle anledninger. Vi har holdt Sverige underrettet om alt mulig. Naar vi har optraadt og hævdet vor 4 kvartmilsgrænse, saa har vi latt Sverige vite, at vi har gjort det. Det kan godt være, som den ærede repræsentant sa, at vi muligens kan sige, at vi har faat vor 4 kvartmilsgrænse litt mere anerkjendt. Vi har nemlig, naar de engelske sjøofficerer, som har været deroppe i Vestfjorden, har sagt til vore sjøofficerer, at de skulde respektere den norske territorialgrænse, latt dem spørre: Hvad er det for en grænse De vil respektere? - og da har vedkommende sjøofficerer sagt, at de vilde respektere 4 kvartmilsgrænsen. Vi har notert flere slike tilfælde, vi har det i utenriksdepartementet. Men det er bare sagt underhaanden, det er ikke nogen officiel godkjendelse fra Englands side, den faar vi aldrig paa 4 kvartmilsgrænsen. Saa nævnte den ærede repræsentant, at Danmark altsaa hadde faat en ordning for sin import. Ja, der er den svakhet ved den, at der er 14 dages opsigelse, saa en stemning i England kan forandre noksaa meget paa den, og det vil tiden vise, om det er heldig det vi har faat i Norge eller det de har faat i Danmark. Saa nævnte den ærede repræsentant noget om det svenske utførselsforbud for trømme. Ja, jeg ser meget nødig, at Sverige gaar videre paa den vei, som dog kan synes at være repressalieveien. Jeg mener, det er en meget farlig vei, og har man først begyndt at gaa paa den, er det vanskelig at gaa tilbake. Man gjør et skridt, saa gjør motparten et skridt, saa maa man selv gjøre et skridt, og saa kan det gaa videre; jeg tror det er en farlig vei at komme ind paa. Men jeg nævnte ogsaa i mit foredrag, at den svenske minister likeoverfor mig har sagt, at det med trømmen maa ikke opfattes som repressaliepolitik. For os, som staar utenfor, kan det allikevel synes at være repressalier i det, og jeg vilde se med beklagelse, om der gjennom en saadan repressaliepolitik mellem Sverige og England skulde utvikle sig et altfor spændt forhold. Forsaavidt jeg kan gjøre noget, vil jeg gjøre, hvad jeg kan, for at der kan være et saa godt forhold, som det er mulig, ogsaa mellem Sverige og England.

Utenriksminister Ihlen: Jeg har ikke mange ord at tilføie. I anledning av de bemerkninger, som faldt fra den ærede repræsentant hr. Hagerup Bull, vil jeg si, at naturligvis er det forhold mellem Sverige og England noget, som interesserer os her i Norge i høi grad. Men jeg er ogsaa enig med hr. Buen i, at det er ting, som maa

tages paa med meget varlige hænder, og vi bør vel betænke os, før vi blander os bort i dem. Forøvrig vil jeg si, at endel av det foredrag, jeg har holdt her idag, kan naturligvis lægges frem for offentligheten, det er klart, og jeg skal tænke paa, om vi i departementet kunde faa tid til at utdra noget, som kunde lægges frem. Der er naturligvis meget av dette, som kunde ha interesse for offentligheten, men selvfølgelig blir det paa en ganske anden tam maate, naar det skal lægges frem der.

Utenriksminister Ihlen: Paa forrige storting blev der jo gaat frem paa den maate, at jeg i hemmelige møter gav forskjellige meddelelser. Desuten var der mellem utenriksministeren og stortingets præsidentskap et stadig samarbeide. Dels blev præsidenterne sammenkaldt, og dels blev sammen med præsidenterne de forskjellige gruppeførere her i stortinget, de politiske partiførere, som ikke var medlemmer av præsidentskapet, tilkaldt ved alle viktigere anledninger. Skulde nu stortinget finde, at man bør gaa frem paa en anden maate, saa har jeg i og for sig ikke noget imot det. Jeg vil faa lov til at pointere, at det er mit ønske helt ut at samarbeide med stortinget, og det maa ikke forundre nogen, om jeg siger, at jeg i de vanskeligheter, jeg har at staa i, har bruk for at ha et godt rygstød, og jeg mener, at det er det norske storting, jeg maa finde det i. Jeg fandt det ifjor i maaten disse ting blev behandlet paa da - det var stortingets præsidentskap med de tilkaldte gruppeførere, som dannet saa at si en komite. Enten det gjøres paa den maate, eller man vil nedsætte en speciel komite, det kan stortinget gjøre som det vil for mig, men jeg ønsker samarbeide, og jeg har ikke noget imot, at det blir etablert paa en anden maate end ifjor, om stortinget skulde finde det ønskelig.

Utenriksminister Ihlen: Ja, min meddelelse er skrevet under den forutsætning, at det skulde være for lukkede døre. Jeg kan ikke sige, at der er nogen hemmeligheter i den, men skulde den offentliggjøres, saa fik det ske i en anden form i hvert fald.

En opsigelse fra norsk side av integritetstraktaten av 2. november 1907 vil, ialfald under de nuværende forhold i Europa, være en forføining, som ialfald er egnet til hos magterne eller hos en av magtgrupperne at skape mistænkksomhet eller utrygghet overfor den norske regjerings hensigter og vil derigjennem muligens kunne bli aarsak til alvorligere farer for landet.

Den risiko for fare som opsigelsen vilde indebære vil ikke i nogen væsentlig grad kunne forringes ved nogensomhelst ord eller høitidelige forsikringer om vedvarende nøytralitet som man fra norsk side maatte ledsage opsigelsen med.

Og risikoen vil være tilstede uanseet den omstændighet at opsigelsens virkninger ifølge traktaten først skal indtræde den 6. februar 1918.

Magternes mistæksomhet eller følelse av utrygghet vil skapes like fra opsigelsen av og vil gjælde ikke bare med hensyn til den norske regjerings stilling efter 6. februar 1918, men ogsaa med hensyn til regjeringens stilling i den nærmeste fremtid.

Magterne kan fæste sig ved den betragtning at Norges eneste forpligtelse efter traktatens ordlyd er den ikke at avstaa til nogen magt, hverken til okkupation eller til nogensomhelst disposition, nogen del av det norske territorium.

Det kan ikke godt overfor magterne anføres som grund til opsigelsen at man ikke har den forpligtelse for øie som traktaten paalægger Norge, men at man anser traktaten for overflødig -; man rokker ikke i disse tider ved noget alene av den grund, at det er overflødig.

Og ikke kan man anføre som en grund til opsigelse at Norge derved skulde ønske at rydde tilside en mulig hindring for et nærmere politisk og militært samarbeide med Sverige. Det vilde netop være en av farerne ved opsigelsen at hver av de magter som nu staar mot hverandre vil kunne være tilbøielig til i denne at se en foranstaltning fra norsk side som, til vedkommende magts fordel eller til dens skade, er ment som en forberedelse til et forsvarsforbund med Sverige.

Og endelig synes der at mangle adgang til overfor magterne at anføre som grund at man ikke anser traktatens bestaaen for stemmende med Norges værdighet. At undlate at opsiige kan ikke stride saa meget mot værdigheten som selve det at avslutte traktaten, hvis da overhodet avslutningen av traktaten stred mot værdigheten. Og selv om den det gjorde, skal der meget til for et land, forat det skulde se sig nødt til overfor alverden at erkjende, at det for otte aar siden paaførte sig en nedværdigende traktat. Og selv om Norges myndigheter endelig skulde ønske at fastslaa som sin opfatning at traktaten ikke stemmer med Norges værdighet, er det litet rimelig at de skulde faa overbevist sine medkontrahenter om rigtigheten av denne opfatning eller det ærlige i denne opfatning; medkontrahenterne mente ikke selv at de ydmyget Norge ved at tilsikre det sin bistand - der siges ikke engang hvad slags bistand - og dertil kommer at traktaten uttrykkelig bestemmer at bistanden kun blir at gi saafremt Norge i det enkelte tilfælde ber derom.

Hvilken begrundelse man nu end maatte ha at gi magterne, vilde en begivenhet, som opsigelsen vilde være, ikke la dem likegyldige; hver og en av dem vilde finde sig opfordret til nøie at granske opsigelsens konsekvenser. Den balance i Norges forhold til de krigførende magter som er grundet deri at de alle under krigen har erfaret Norges oprigtige vilje til nøytralitet vil i den første tid efter opsigelsen kunne rokkes; for igjen at bringe balance

tilveie vilde der kræves nye kjendsgjerninger som aabenbart viste denne vor vilje til fortsat nøytralitet.

Naar man har for øie den risiko for fare som en opsigelse netop nu vilde indebære for vort land, blir ikke det spørsmaal nødvendig om manglerne i almindelighet ved integritetens fortsatte bestaaen er større end fordele. Det er tilstrækkelig for den avgjørelse som træffes, at spørge om der er nogen mangel saa stor at den veier mere end den nævnte risiko for fare, eller om der til opsigelsen vil være knyttet en sikker eller sandsynlig fordel saa stor at den veier mere end risikoen. Det kan ikke siges at der foreligger nogen saadan mangel ved traktaten eller nogen saadan fordel ved dens opsigelse. En undlatelse av at opsi traktaten under den nuværende politiske situation, altsaa en undlatelse av at røre ved forholdet som det nu engang er, kan ikke gi anledning til nogen mistydninger hos magterne.

Og en saadan undlatelse kan heller ikke ansees for at stride mot vort lands værdighet. Meningerne om, hvorvidt avsluttelsen av traktaten stred mot vor værdighet, er jo her i landet delte.

Saa er det spørsmålet om vort fremtidige forhold til Sverige skulde tilsi opsigelse. Det vil for bedømmelse herav være nyttig at klargjøre om traktaten har øvet nogen indflydelse paa forholdet til Sverige i den tid, som er gaat. I virkeligheten har ikke traktaten spillet nogen væsentlig rolle i den retning, at den har været til hinder for utviklingen av et godt forhold mellem den norske og den svenske regjering, eller et godt forhold mellem de to folk. I de første aar efter traktatens undertegning var forholdet mellem Norge og Sverige av den art at traktaten praktisk ikke gjorde noget hverken fra eller til; forholdet vilde paa grund av unionsopløsningen ha været like slet, om traktaten ikke hadde eksistert; det vilde kanskje ha været endnu slettere uten traktaten, naar man paa svensk side ikke skulde behøve at regne med den trygghet som traktaten tilsigtet at gi Norge. Forholdet mellem de to lande bedredes hurtigere end man i almindelighet ventet. I november 1912 kunde den svenske utenriksminister, grev Ehrensvärd, i en officiel note til vor minister i Stockholm, Brunchorst, i anledning av spørsmålet om renbeiteforhandlinger anføre at "det ändamål de (d.v.s. de paatænkte forhandlinger) ytterst avse" var "befästandet av det goda och hjärtliga förhåll mellan de båda folken". Allerede i april samme aar hadde grev Ehrensvärd overfor charge d'affaires Aubert under en samtale fremholdt, at han ansaa renbeitesaken for at være den sidste sak som fremdeles stod iveien for gjenoprettelsen av et virkelig godt forhold mellem de to lande og at naar den var ryddet undav skulde der, praktisk seet, intet være i veien for istandbringelsen av et virkelig fortrolig samarbeide mellem de to lande. Nogen antydning til at integritetstraktaten skulde staa iveien

for et "virkelig godt forhold" eller for et "virkelig fortrolig samarbeide" fremkom ikke.

Det kunde maaske siges: Visstnok har traktaten ikke hindret utviklingen av et godt forhold mellem de to lande, og da svenskerne har hat interesse i et godt forhold, har de fundet at burde se bort fra traktatens undertegning, som jo var en kjendsgjærning; men paa den anden side vil svenskerne kunne anse det som en betingelse for en naturlig bevarelse og befæstelse av det gode forhold, at nordmændene opsiges traktaten saasnart der er anledning dertil. Hertil er imidlertid at svare at anledningen til at opsi traktaten netop ikke foreligger nu, paa grund av de mistydninger hos magterne som en opsigelse under de nuværende forhold kunde gi anledning til. Og man kan trygt tilføie at bevarelsen og utviklingen av det gode forhold mellem de to lande er avhengig av eller knyttet til ganske andre realiteter end de følelser som Norges undlatelse av at opsi maatte vække i nabolandet (hvis det da bevirker nogen følelser).

Efter de betragtninger som her er gjort gjældende, finder den norske regjering, at man for tiden ikke bør opsi integritetstraktaten. Den norske regjering agter altsaa intet at foreta sig, og, som bekjendt, fornyes da traktaten automatisk for de kommende 10 aar. Dette er den norske regjerings standpunkt.

Utenriksminister Ihlen: Jeg maa jo faa lov til at si, at dette foredrag er skrevet, idet jeg gik ut fra, at møtet skulde holdes for lukkede dører, og der er endel bemerkninger i det, som naturligvis ikke egner sig for offentliggjørelse. Men hvilken maate stortinget ønsker at behandle dette spørsmåal paa, er jo en sak for sig. Jeg hadde jo trodd, at man hadde kunnet komme til en bestemt opfatning her idag, og at man kunde blit enig om, hvad man vilde gjøre.